

Minister Maria van der Hoeven:

‘Open dataverkeer versterkt de productiviteit van het onderzoek’

Dat minister Maria J. Van der Hoeven veel belang hecht aan digitaal bewaren en toegankelijk houden van onderzoeksgegevens wordt door weinigen betwijfeld. Haar beschikbaarheid om op 1 juni de officiële opening van DANS te verrichten is daar nieuw bewijs van. In gesprek met *e-data&research* legt Van der Hoeven uit waarom zij het onderwerp belangrijk vindt en wat ze er aan denkt te kunnen doen.

U heeft al vaak benadrukt dat u een voorstander bent van Open Access en vrije toegankelijkheid van onderzoeksdata die met publieke middelen zijn verzameld. Waarom is dat voor u zo belangrijk?

Zonder een open verkeer van gegevens, informatie en kennis is wetenschap onmogelijk. Openheid versterkt daarnaast de productiviteit van onderzoek.

Toch moet er nog heel wat gebeuren voordat duurzame toegankelijkheid over de gehele linie is bereikt, nationaal en internationaal. Wat denkt u nog meer te kunnen doen?

Het verbeteren van de toegankelijkheid van onderzoeksdata is een internationaal proces dat zowel van onderop als van bovenaf plaats vindt. Tijdens de ministeriële vergadering van het comité voor wetenschappen en technologiebeleid (CSTP) van de OESO op 30 januari 2004 hebben de wetenschapsministers de ‘Verklaring over toegang tot publiek gefinancierde onderzoeksgegevens’ ondertekend. Die verklaring vormt de basis voor richtlijnen, waarover de verschillende belanghebbende partijen nu uitgebreid geconsulteerd worden. Als de richtlijnen internationaal geaccepteerd worden biedt dit meer mogelijkheden om op nationaal niveau de toegankelijkheid van onderzoeksdata te verbeteren. De richtlijnen zullen voor de verschillende onderzoeksgebieden worden ingevuld door wetenschappelijke organisaties, subsidieverstrekkers als NWO, maar ook universiteiten en onderzoeksorganisaties. Organisaties als NWO, KNAW, DANS en de KB spelen een belangrijke rol bij het invullen van de richtlijnen in de praktijk

Ook de overheid is niet altijd even gemakkelijk met het beschikbaar stellen van data voor onderzoek, zoals gegevens van de burgerlijke stand, het onderwijs, de grote statistische bronnen. Ziet u voor zichzelf een rol in het overwinnen van die bezwaren?

Vaak zijn het zowel juridische als praktische bezwaren die de toegang voor onderzoekers beperken. Onderzoek verrichten met behulp van gegevens van de burgerlijke stand is in de praktijk bijvoorbeeld lastig doordat onderzoekers voor hun data de verschillende gemeenten dienen te benaderen. DANS kan een belangrijke rol spelen bij het in kaart brengen van de beperkingen. Waar mogelijk

zullen wij in contact treden met andere departementen om de juridische en organisatorische beperkingen te verminderen. De OESO-richtlijnen die ik noemde werken ondersteunend bij het verminderen van deze barrières.

Bij het toegankelijk houden van onderzoeksdata gaat het vaak om de wil, de discipline en het initiatief van de onderzoekers en hun afdelingen, om zich aan te sluiten bij een data-infrastructuur. Ziet u nog mogelijkheden om die wil en dat initiatief een duwtje te geven?

Die mogelijkheden zijn er zeker, er zijn verschillende manieren om onderzoekers te stimuleren hun data te delen, onder andere met behulp van subsidievoorwaarden. Over de mogelijkheden op dit terrein wordt overleg gevoerd met de betrokken organisaties zoals NWO en de VSNU.

Een goede data-infrastructuur is belangrijk voor het bereiken van digitale duurzaamheid. Dat zal in de toekomst zeker tot extra kosten leiden. Bibliotheken en archieven vragen zich af: waar gaan wij dat van betalen? Moeten er diensten worden afgestoten, komt er extra geld beschikbaar?

Op het gebied van conservering digitale duurzaamheid is de afgelopen jaren al grote vooruitgang geboekt. De KB vervult op dit terrein een voortrekkersrol. Voor conservering en digitale duurzaamheid zijn bij de start van het Kabinet Balkenende II structureel extra gelden beschikbaar gekomen, olopend tot jaarlijks acht mil-

joen euro vanaf 2007. In de loop van dit jaar zal aan de Tweede Kamer een Nota Onderzoeksinformatie gezonden worden waarin aandacht wordt besteed aan digitale duurzaamheid. In de onderzoeksweld en de archief- en bibliotheeksector wordt dit als zeer belangrijk gezien.

Veel middelen van uw ministerie gaan nu naar digitaliseringprojecten in de culturele sfeer, die zelf geen opbrengst of besparing meer opleveren. Van dataprojecten in de sociale- en menswetenschappen valt direct rendement te verwachten door het hergebruik van gegevens in nieuw onderzoek. Is dat geen reden om juist meer geld naar zulke dataprojecten te sturen?

Het investeren in digitalisering is essentieel voor het verbeteren van de toegang tot onderzoeksdata. Het voordeel van investeren in digitalisering van cultureel erfgoed is dat het zowel ten goede komt aan een breed publiek, alsook aan de geesteswetenschappen. Het onderscheid tussen geestes- en sociale wetenschappen is overigens niet altijd scherp te maken: vaak komen investeringen in digitalisering voor de geesteswetenschappen ook ten goede aan de sociale wetenschappen.

Grote onderzoeksfaciliteiten op het gebied van digitale data zijn erg belangrijk voor de sociale- en geesteswetenschappen. Recentelijk is dan ook bekend gemaakt dat gelden van het Nationaal programma grootschalige onderzoeksfaciliteiten ten goede komen aan het project Digitale Databank voor kranten van de KB, en het

project MESS van CentERdata. Doel van de digitale databank voor kranten is het digitaliseren van de grote historische collectie van Nederlandse kranten verschenen in de periode 1618 tot en met 1995. Op deze manier komt een schat aan materiaal beschikbaar voor onderzoekers op het gebied van de geestes- en sociale wetenschappen in zeer brede zin. De faciliteit biedt veel mogelijkheden voor nieuw en multidisciplinair onderzoek. Bij het Mess-project gaat het om een geavanceerde faciliteit voor het verzamelen van data waarmee experimenteel onderzoek op het gebied van de methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek verricht kan worden.

DANS richt zich op de alfa- en gammawetenschappen en daarbinnen op onderzoeksdata. De Koninklijke Bibliotheek doet een deel alfa, zal in het e-depot ook onderzoeksdata opslaan en oriënteert zich op digitale duurzaamheid. Het Nationaal Archief richt zich op dat laatste. DARE (SURF) dekt alfa, gamma en bèta en richt zich op publicaties en op data. Wat zou u een ideale taakafbakening vinden op het gebied van digitale duurzaamheid en op het gebied van ontsluiting van onderzoeksdata?

Wat wij nu al zien is dat de verschillende partijen elkaar goed weten te vinden en versterken. In onderling overleg wordt bepaald welke organisatie welke taken voor zijn rekening neemt. Recentelijk heeft de KB samen met DANS het initiatief genomen om te komen tot meer samenwerking op het gebied van de

duurzaamheid van onderzoeksdata. Waar mogelijk ondersteun ik dergelijke initiatieven om te komen tot meer coördinatie.

Een van uw voorgangers, minister Deetman, heeft in de jaren tachtig een financiële impuls gegeven aan de informatisering in de alfawetenschappen. Er konden daardoor extra mensen worden aangesteld. De resultaten lijken in de jaren daarna door achtereenvolgende bezuinigingen teniet gedaan. Wordt het niet eens tijd voor een nieuwe impuls?

Informatisering is in de geesteswetenschappen niet per definitie een kwestie van het aanstellen van extra mensen. De afgelopen jaren zijn in het project Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen juist goede resultaten geboekt door een versterking van de samenwerking van de Universiteitsbibliotheken. Met een impuls van NWO hebben de Universiteitsbibliotheken hun collecties beter op elkaar afgestemd, en is de vershraling in de bibliotheekcollecties voor de geesteswetenschappen tegengegaan. Daarnaast is de informatisering in de geesteswetenschappen een verantwoordelijkheid van de instellingen zelf; de UvA heeft bijvoorbeeld een Digitaal Productiecentrum dat wetenschappers ondersteuning biedt bij het creëren, beschikbaar stellen en archiveren van elektronische publicaties en databanken.

Uw ministerie zal in de loop van dit jaar met een Informatienota komen. Wat maakt een nota over dit onderwerp nodig, en kunt u iets zeggen over de nieuwe elementen die de nota zal bevatten ten opzichte van het staande beleid?

Eigenlijk komt dit interview te vroeg; in de nota zal ingegaan worden op een groot deel van uw vragen. Er wordt ingegaan op de toegankelijkheid van zowel onderzoeksdata als ook publicaties. Het belang van de nota is enerzijds dat er een overzicht wordt gegeven van alle ontwikkelingen die al gaande zijn in het zeer diverse veld, anderzijds dat er een impuls wordt gegeven aan onderlinge samenwerking en afstemming. Er worden lijnen uitgezet die zowel voor het onderzoeksveld, betrokken organisaties en de overheid agenda-bepalend zijn in de komende jaren. Kortom: het onderwerp krijgt meer aandacht!